

Prof. Liudas Truska

**Recenzija Stasio Knezio darbui “Nusikalstamos okupacinės politikos sistema –
karinių struktūrų
vaidmuo ir kolaboravimas su jomis”**

S. Knezys gerai žino literatūrinius, o ypač archyvinius šaltinius, kvalifikuotai analizuoja Lietuvos kariuomenės likvidavimą pirmuoju sovietmečiu (1940 – 1941 m.). Tuo pačiu šis darbas yra svarus įnašas į Lietuvos kariuomenės istoriją.

Kitas reikalas, kiek recenzuojamo darbo turinys atitinka temos formuluotę. Mano galva, tema reikalauja tyrinėti SSRS NKVD – NKGB institucijų veiklą okupuotoje Lietuvoje, taip pat vietinių gyventojų talkinimą (darbas tose institucijose, tapimas agentais, informatoriais). Savaiame suprantama, NKVD – NKGB ypatingą dėmesį skyrė Lietuvos Respublikos ginkluotosiomis pajėgoms. S.Knezys apie tai ir rašo.

S.Knezio teiginys, jog Lietuvos vyriausybė 1940 m. birželį nesirengė priešinti okupacijai (psl. 2) iš esmės pagrįstas, tačiau, manyčiau, nederėtų visiškai ignoruoti Gynybos tarybos 1940 m. gegužės mėnesio nutarimo priešinti ginklų galimai SSRS agresijai (žr. Galva G.Ernestas Galvanuskas, Čikaga, 1982, psl. 403 – 404; Musteikis K. Prisiminimų fragmentai, Vilnius, 1989, psl. 46).

S.Knezys išsamiai ir argumentuotai analizuoja visus Lietuvos armijos likvidavimo etapus: aukštųjų vadų, o vėliau ir žemesniųjų karininkų paleidimą iš tarnybos, politinės kontrolės kariuomenėje įvedimą, vadovavimo kariuomenei perdavimą į Maskvos statytinių rankas, Šaulių sąjungos paleidimą, politinių – represinių struktūrų kariuomenėje kūrimą, moralinę prievartą kariams, iš pradžių pavienius, o vėliau ir masinius karininkų areštus, jų deportavimą į lagerius ir kalėjimus. Tačiau ar visus šiuos veiksmus Lietuvos Respublikos kariuomenės ir jos karių atžvilgiu galima traktuoti kaip nusikalstamus? Recenzuojamas darbas į tai atsakymo neduoda. Tai turės padaryti Komisija. Remdamasi S.Knezio tyrimais, ji nuspręs, kurie SSRS karinių struktūrų veiksmai buvo nusikalstami.

2000 12 22